

תפילה בארמית

ספר אור זרוע חלק ב - הלכות שבת סימן ג

והא דאמרינן יקום פורקן בלשון ארמי וכן יתגדל ויתקדש כו' אף על פי שאין מלאכי השרת מבינים בזה הלשון משום דבצבור [הוא] שהשכינה שורה שם

תוספות הרא"ש מסכת שבת דף יב עמוד ב

לפי שאין מלאכי השרת מכירים בלשון ארמית. נראה לר"ת שאין חוששין בו אבל מכירים [לשון תוס' שאנן - עושין כמי שאין מכירין] שהרי אפילו מחשבות הלבבות הם יודעים, מיהו בסוטה לא משמע הכי דפריך בריש אלו נאמרין אמילתא דרב יהודה דהכא דאמר אין מלאכי השרת מכירין בלשון ארמית מהא דיוחנן כהן גדול שמע קול מבית קדשי הקדשים שהיה אומר נצחו טליא דאזלי לאגחא קרבא באנטוכיא ומשני ההוא גבריאל הוה דאמר מר בא גבריאל ולימדו שבעים לשון, ולדבריו מאי קאמר גבריאל הוה כל מלאכי השרת נמי מכירין לשון ארמית, וכי תימא שאר מלאכים לא היו חוששין לדבר בו א"כ מאי מייתו ראייה דגבריאל חושש בו יותר משאר מלאכים אי משום שלמדו שבעים לשון היינו לפי שיוסף היה צריך לכך שלא היו ממליכין אותו המצריים אלא א"כ היה יודע כל שבעים לשון.

רא"ש מסכת ברכות פרק ב סי' ב

מצאתי בנימוקי תלמידי ה"ר יונה ז"ל שהיה תמיה כיון שתפלה ביחיד אינה נאמרת אלא בלשון הקודש היאך נהגו כל העולם שהנשים מתפללות בשאר לשונות דכיון שחייבות בתפלה (ד) לא היה להן להתפלל אלא בלשון הקדש. ורבני צרפת ז"ל היו נותנין טעם למנהג ואמרו כיון שהיא התפלה שהצבור מתפללין כמו תפלת צבור דייננין לה ויכול יחיד לאמרה בלשון אחרת. והא דאמר רב יהודה אל ישאל אדם צרכיו בלשון ארמי זהו בשואל צרכיו כגון שיש לו חולה בביתו או דבר אחר שהוא צריך. אבל תפלה שהיא קבוע לצבור אפילו כשיחיד מתפלל בביתו כמתפלל בצבור דמי (ה) שא"צ מליץ לפני הקב"ה. ולי נראה דאינו קשהו [ד] דדוקא לשון זה קאמר רב יהודה דלא ישאל אדם צרכיו. וכן הקשו בתוספות (שבת שם ד"ה שאין) אהא דקאמר שאין מלאכי השרת מכירין בלשון ארמי (ו) והלא אפילו מחשבות לב האדם הם יודעים ומכירין (ז) אלא לשון זה מגונה בעיניהן להזקק לו:

מעדני יום טוב אות ז

אלא לשון זה מגונה בעיניהם כו'. וצריך טעם למה שהרי מבואר שזה הלשון הוא קרוב ללשון הקודש ולמה יהיה הוא מגונה בעיניהם יותר משאר הלשונות ונ"ל שמזה הטעם בעצמו שזה הלשון קרוב ללשון הקודש הוא משום כך הוא מגונה בעיניהן לפי שהוא כמו לשון שנשתבש דומה קצת למ"ש רבינו בפ' דלעיל סי' י"ד דטפי עדיף בלא כוונה ממה שעוקר וכו' ולכך הוא מגונה אך לפי זה א"כ לשון ערבי ג"כ יהיה מגונה בעיניהם שהוא כמו כן קרוב ללשון הקודש ואמר הרמב"ם שהוא לה"ק משובש:

באר שבע סוטה לג

ועוד היאך אפשר לומר דלשון ארמי מגונה בעיניהם, דהא ניתן מהר סיני כדאיתא בפרק כל כתבי (שבת קטו, ב) תרגום שבתורה יגר שהדותא, והרבה נביאים דברו ע"י רוח הקדש בלשון ארמי כמו עזרא ודניאל, וכמו כדנא תאמרון להום (ירמיה י, יא), וכבר כתבו המחברים (טור אורח חיים סי' נו) שאנו אומרים קדיש בלשון תרגום, מפני המלאכים שלא יתקנאו בנו שאנו משבחין שבה נאה כזה:

ואפשר לומר דזהו הטעם שאין המלאכים מבינים לשון ארמי, לפי שרצה הקב"ה שלא יבינו כשאנו אומרים תפלות נאות ושבחות גדולות בלשון ארמי, כדי שלא יתקנאו בנו. כן נראה לי. [א. ה. עיין אליהו רבא סימן ק"א שמביא דברי רבינו]:

תמים דעים

וחקנת הקהלות שהיו מדמין שהוא היתר נדרים ודברי הבאי הם ופורחים באויר ומה שחקני לומר כן ביום הכפורים ולא בראש השנה העצם כמו שהוא במשנה משום דיום הכפורים (יג) בטל כל מלאכה איכא בטפי' טובא וסמוך הוא לראש השנה ופעמים שיום הכפורים נקרא ראש השנה (יד) דאמרי' בראש השנה בעשור לחודש איזבו סנה שראש שלה בעשור לחודש הוי אומר זה יוכל כך נראה לרבינו יעקב ז"ל. וכן פסק (טו) הרב ר' משה ז"ל בפרק שני דנדרים באוקימתא דאביי ובאוקימתא דרבא (טז) וכחב על אוקימתא דאביי ויש מי שהורה להחמיר ואומר והוא שזכיר התנאי אחר שנדר בתוך כדי דבור. ויש מן הגאונים שאומרים אין כל אלו הנדרים נוהגין אלא בנדרים בלבד אבל לא בשבועות. ויש שמורה שדין שבועות ונדרים ענינים אלו אחד הם. וכן יש לו (יז) להקרים שבועתי' תנאי כדרך שאמרו בנדרים:

קפד בתב הרב ר' יהודה בר יקר ז"ל מה שמנינו (יח) בגמרתנו דאמר רב שאין מלאכי השרת מכירין לשון ארמי אינו ככון לפרש כמשמעו שאין מכירין אותו כלל שהרי מכירין הם שאר הלשונות שרחוקים הם מלשון הקדש כל שכן שמכירים הם לשון ארמי וכדאמרי' בפסח שני (פסחים פ"ז) מפני מה הגלה הקב"ה ישראל לבבל מפני שקרוב לשונם ללשון הקודש. ולכך יש לומר שמשמע זה אמרו שאין מלאכי השרת מכירין לשון ארמי כדי שלא ינחו המתפללים לשון הקודש אם יתירוהו להסתכל בו. וגם ירבו עמי הארץ בישראל שלא ישיחוהו ללמוד מאחר שיכלו להסתכל בלשונם. ורובה לומר שאין מלאכי השרת משגיחים בו באדם שהסתכל בלשון ארמי להביא תפלתו לפני המקום. ומפרש בסוטה (ל"ג) דוקא ביחיד פ"י שאין שכינה שם אבל בצבור יכול אדם להסתכל בכל לשון אפי' בלשון ארמי לפי שאין לריכין הלבור שיביאו המלאכים את תפלתם לפני הקב"ה כיון ששכינה שורה בצבור. וכדמשמע בפ"ק דשבט (י"ב) שאני חולה דשכינה עמו. ומקשה בסוטה (ס) והתניא יוחנן

כדמוכח שמעתא (א) ועוד מדקחני הרוגס שלא יתקיימו נדריו של כל השנה וכו'. שמע מינה ללא בשבחה קלת מיירי דמי מטיק אדעתיה שישבחה ממה התנה ויחזור ויזכור לאחר שיתלה בדעת הראשונה ממה התנה ופי' דמתני' לדברי רבא הכי איתא הרולה שלא יתקיימו נדריו של כל השנה כולה יעמוד בראש השנה ויאמר כל נדרים שאני עתיד לידור (ב) יהיו בטלים ונשכח התנאי כן ישכח לגמרי (ג) ובלבד שיהא זכור שהתנה (ד) בין ישכח במקצת התנאי בשעה שנדר לית דין ולית דין דקיימיה לתנאיה ובטליה לנדריה כשעת' גמרא ובאוקימתא דאביי ורבא לא מפלג הלל בלא אומר על דעת ראשונה ואפי"ג דפרטיה הכא למאן דרשיה בפרקא חן דרשינן לה בפירקא משום דהאידנא קיל נדרי טפי משני דרב דבהשולח (גיטין ל"ה) אמרי' בשני דרב קיל נדרי (ה) והכי עדיף לן טפי. ומלינו חלוק בהתר נדרים בין עמי הארץ לתלמידי חכמים (ו) דמשנינן בכמה מקומות כאן בתלמידי חכמים כאן בעמי הארץ ודלמא (ז) רבא כי אקפד משום עמי הארץ דאחו בפירקא והיו דורשים ללועזות בלעזו ואחו לולווי בנדרים. (ח) ודאי חמינא להכא משמע כדאמרי' בברכות דחמינא (ט) ואפי' דאי חמינא כלומר שזכר בתנאי של ראש השנה לאחר הנדר ונתחרט ויהיה מותר ונסלח לכל עדת בני ישראל שייך כדאמרי' פ' מי שהיה נזיר (נזיר כ"ג) ושמע חבירו הרי שנדרה בנזיר והפר לה בעלה ולא ידע שהפר לה בעלה והיתה שותה יין כו'. על זה נאמר וס' יסלח לה אף זה (י) שידור ולא יזכור התנאי של ראש השנה (יא) המצטל נדרו ויטב' דלריך כפרה וסליחה. ועל זה תקנו לומר ונסלח לכל עדת בני ישראל וגו' כי לכל העם בשנגה ומה שנהגו לאומרו ג' פעמים שכן רוב דברי חכמים משולשים מגל זו מגל זו קופא זו קופא זו קופא זו במנחות (כ"ה) ואני שמעתי שיש מקומות שאין אומרים אלא פעם אחת. וכן נראה אך לפי טעותם הרגילו ג' פעמים כמין התר נדרים והוסיפו במחזורי' (יב) חוץ מגזרת הישוב

הגהות ותקונים (א) ועוד מדקחני הרוגס שלא יתקיימו שם במתני' וף כ"ג שם, לפי מה שפירש אביי שם : (ב) יהיו בטלים ונשכח התנאי כן ישכח לגמרי, ז"ל יהיו בטלים ונשכח התנאי, בין ישכח לגמרי : (ג) ובלבד שיהא זכור, פי' שאחר שנדר יזכור שהתנה : (ד) בין ישכח במקצת התנאי בשעת הנדר, (פי' ויאמר על דעת ראשונה אני נודר) : (ה) והכי עדיף ליה טפי, פי' שיתנה כדי שלא יהיה נכשל אח"כ בנדרים בהיותם קלים עליו : (ו) דמשנינן בכמה מקומות כאן בת"ם, כמ"ס בגמ' דנדרים דף י"ד ע"א ובדף כ' ע"א : (ז) רבא כי אקפד, ז"ל רבא כי אקפד : (ח) ודאי חמינא להכא משמע, ז"ל ודאי חרענא להכא משמע, פי' פירושו ג"כ להכא, וא"כ לריך ביאור איך שייך שיאמר עכשיו שיתחרט להכא, וע"ז תירץ כלומר שזכר ביה ומבואר זה בתוס' נדרים כ"ג שם ד"ה ואת דרשת וע"ש עוד לענין די נדרנא וע"ע בב"ח וב"י ט"י תרי"ט ובמנן אברהם שם סק"ב ובס"ז שם סק"א ע"ש : (י) שידוע ז"ל שידע, פי' שידע שנדר ולא נזכר התנאי : (יא) המצטל נדרו ויעבור לנריך כ"ל, (פי' שיעבור על נדרו) : (יב) חוץ מגזרת הישוב ותקנת, ז"ל חוץ מגזרת הישיבות וחקמות : (יג) בטל כל מלאכה איכא בטפי' טובא, ז"ל איכא כנופיא טובא, וכ"ה הלשון בתוספות נדרים דף כ"ג ע"ב ע"ש : (יד) דאמרי' בראש השנה בעשור לחודש איזבו סנה שראש שלה בעשור לחודש הוי אומר זה יוכל כך נראה לרבינו יעקב ז"ל. וכן פסק (טו) הרב ר' משה ז"ל בפרק שני דנדרים באוקימתא דאביי ובאוקימתא דרבא (טז) וכחב על אוקימתא דאביי ויש מי שהורה להחמיר ואומר והוא שזכיר התנאי אחר שנדר בתוך כדי דבור. ויש מן הגאונים שאומרים אין כל אלו הנדרים נוהגין אלא בנדרים בלבד אבל לא בשבועות. ויש שמורה שדין שבועות ונדרים ענינים אלו אחד הם. וכן יש לו (יז) להקרים שבועתי' תנאי כדרך שאמרו בנדרים:

המקום שהרי שערי דמעה ושערי אונאה לא נגעלו (ב"מ נ"ט) והוא הדין אם מתפללות בכיון גדול מתוך לבה שהן נשמעות אף על פי שאין המלאכים מכירים לאונס שהרי מנשה היה מתפלל בלשון הקודש ומתוך תשובתו קבל הקב"ה את תפלתו בעל כרחן של מלאכים והכי אמרי' באלה הדברים רבה (פ"ב) כתיב במנשה (דה"י ל"ג) ויתפלל אל ה' ויעתר לו מלמד שהמלאכים היו מסתמין החלונות ברכיע שלא תכנס תפלתו וחתר הקב"ה ברכיע וקבל תפלתו:

קפה ז"ה שנהגו במקומות שלאחר שנקבר המת נופלין על קברו ונוסקין העפר אינו אלא דרך כבוד המת דוגמא להא דאמרי' בגמ' מאן יהיב לן מעשריה (ב"מ קע"א:) דרב ושמואל וגמליהו לעינין (ז) וכן אמרו אפרייהו דרב הווי יהבי לאשת' בת יומא . וסורגלו לרחוק צבילים לפי שדרך לנחם אבלים צבילים (ה) שהם דומים לגלגל . וענין המיתה ואצלות גלגל הוא שחזר בעולם :

קפו ז"ה רב יהודה הבדוק לריך לצרך כו' (פסחים ז') והלכתא על ביטור חמץ (שס"ג) כתב הרב ר' אהרן (ט) בשם רבו הרמב"ן ז"ל דכל המלות שהן חובה על אדם לעשותן בגופו או ע"י שלוחו ממש והוא בא לצרך עובר לעשייתן דברי הכל מצדך עליהן בלמ"ד כגון זילות וחפלין של יד שהן קידוין לסל ראש . ותרומה וחלה דבעי' שלוחו ממש כטובן מצרכין להפריש בלמ"ד . ברכות שאינן עובר לעשייתן כגון נעילת ידים דאכתי גברא לא חזי לצרכי (י) כדמיטנפי ידיה . ולולב (יא) מדאגביה נפק ביה מדינא דאורייתא אלא שהוא מצדך עדין על שירי מלוה שהוא הנענוע . וכן חפלין שבראש דאינו ממש עובר לעשייתן דבחדא מלוה הויין תרוייהו של יד ושל ראש עד שאסור לו לשוח ביניהם . וכיון דאחילי בהו והניח של יד (יב) לא חשיבתו של ראש עובר לעשייתן לגמרי וכיון שכן מצדך עליהן בעל . וכן מלות שאפשר לו ע"י אחר ואינן מוטלות עליו כלל כגון שחיטה בחולין ומילה בבן חצירו וכל כיוצא בהן שאינן מוטלות עליו באלו כולן דברי הכל מצדך עליהן בעל . לא נחלקו אלא במלות המוטלות עליו ואפשר ע"י אחר ואפילו

יוחנן כהן גדול (א) שמע בת קול מבית קדשי הקדשים שהיו אומרים גלחו עליא דאזלי לקרב באנטוכיא . וסוב מעשה בשמעון הלדיק שמע מבית קדשי הקדשים (ב) שהיה אומר צנאה לא יתאה להיכלא כו' ובלשון ארמי שמעום . שאני בת קול דלאשמועי עבירא . אי בעית אימא גבריאל הוה דאמר מר בא גבריאל ולמדו שבעים לשון . והכי פירושא דקושיא דמקשי הכי אם כן היכי ילא בת קול בלשון ארמי ולא דבר בלשון הקודש . וכל שכן אם יהיה יולא בת קול בלשון אחר שאינו לא לשון הקודש ולא לשון ארמי שהיה מקשה איך דבר בת קול בלשון אחר שאינו לשון הקודש . והיה סבור שהבת קול מדברת לעלמה (ג) כאלם המתאונן ומשני שאני הבת קול העשויה להשמיע לכל העם ואין זה מלאך וכולם מבינים לשון ארמי יותר מלשון הקודש . ואי בעית אימא גבריאל הוה כלומר אם קשה בעיניך לומר שבת קול לא הוי מלאך השרת וכולם מבינים לשון ארמי הוכל להרף דאיתו בת קול גבריאל הוה ממונה בכך ללמד לשונות לבני אדם ואם כן יכור דהיוה שהשמיע בלשון ארמי . (ד) ועוד נוכל לפרש שאין מלאכי השרת מכירים שום לשון בעולם כי אם לשון הקודש שזהו לשון המלאכים . והכי פי' אמר רב אל ישרא אדם לרכיז בלשון ארמי ר"ל אפי' בלשון ארמי ואפי' שהוא קרוב ללשון הקודש . ולכך כל תפלה קבועה השוה ליחיד ולעבור הוסיקה בלשון הקודש כדי שיהיה היחיד נשמע כשיתפלל . אבל תפלה שאין דרך לאומרה כי אם בצבור כגון קדיש ויקום פורקן תקונה בלשון ארמי . (ה) וכן מחי ומחי (ו) ונגדי תרעיה וכיוצא בהן אין דרך לאומרן כי אם בצבור . ולפי הפי' הזה אין הנשים נשמעות כשהן מתפללות בלשון לעז בלא לצור שאין המלאכים מביאים לפני הקב"ה שום לשון בעולם כי אם לשון הקודש שהם מבינים . אבל בצבור ששם השכינה שורה יכולות הנשים להתפלל בכל לשון כדמשני בסוטה (שס"ג) לא קשיא כאן ביחוד כאן בצבור . והיינו דאמרי' בפ"ק דשבת (שס"ג) שאני חולה דשכינה עמו פי' ומתפללין עליו אפי' בלשון ארמי והוא הדין בלשון אחר . אבל אם מתפללות בדמעה ולעקה על אונאה או אינן לריכות שיצאו המלאכים את תפלתן לפני

הגהות והתקונים (א) שמע בת קול מבית קדשי קדשים כנ"ל וכ"ה בגמרא שם : (ב) שהיה אומר צנאה לא יתאה להיכלא , בגמ' איתא בעילת עבדתא דאמר צנאה לאיתתא על היכלא כו' : (ג) כאלם המתאונן , פי' לפי גירסתו הנ"ל צנאה לא יתאה להיכלא שהוא דבר צרה והתאונן המלאך על זה , ולכן כתב כאלם המתאונן : (ד) ועוד ניכל , ע' או"ח סי' ק"א ס"ד ובהג"ה ס"ק י"ב : (ה) וכן מהי ומסי , הוא בסוף הסלחות : (ו) ונגדי תרעיה , לפי הגרסא הוא אינו תפלה הנרחלת ונגדי תרעיה שהיא בלשון תרגום שהיו נוהגין לאומרה בימיהם : (ז) וכן אמרו אפרייהו דרב , ז"ל עפרים דרב , והוא בטהרתין דף מ"ו ע"ב קבריה דרב הוה שקליה מיניה עפרת לאיתתא בת יומא כו' ע"ש : (ח) שהם דומים לגלגל כו' , ע' ז"ב דף ע"ו ע"ב לנחומי צביעי , וע"ע יו"ד סי' ש"ב סעיף ד' וסי' ע"ח סעיף ט' : (ט) נשם רבו הרמב"ן ז"ל ע' בר"ן פסחים פרק א' (דף ג' ע"ב ודף ד' ע"א) שהארץ צוה ובסוף דבריו כתב מיסוד רבותינו הירפאים והרמב"ן בליקוטיו ע"ש באריכות , וע' מ"ש כאן לעיל בסיומן קע"ט , וע"ע בראש פ"ק דפסחים סיומן יו"ד באריכות

בית הבחירה (מאירי) מסכת שבת דף יב עמוד ב

לעולם אל ישאל אדם צרכיו בלשון ארמי שמתוך שאין הלשון שגור בפי הבריות אין הכוונה מצויה בדבריו עד שתהא תפלתו מקובלת ומ"מ כל לענין חולה מתוך שאדם מכיין בתפלתו ביותר אין בזה בית מיוחד וכן כתבו הגאונים בתפלת הציבור שהוא בכל לשון מטעם זה שהציבור שכינה עמהם ר"ל שכונתם מצויה הרבה:

אורחות חיים חלק א הלכות קריאת שמע סי' יט

ולפי שלשון ארמי הוא זר עד מאד ואינו שגור בפי האדם וטבע הנפש להתערב בו ואין הכוונה מצויה בהתפלל בלשון ההוא אמרו שאין מלאכי השרת מכירין בלשון ארמי ר"ל הכחות הטובות אשר מהם נמשכו המעלות הטובות הם נקראים מלאכי השרת כמו שביאר הר"ם במדרש דברי אליהו אם יש עליו מלאך מליץ כמו שביאר בספרו. והכחות הרעות נקראו מלאכי חבלה והזהיר בזה לפי שאין כחות הנפש מורגלות באותו הלשון ואין יכולין לכיין בתפלתם לפי זרות הלשון. כתב הרי"א ג"מ מי שאינו מבין בלשון הקדש אם אפשר לו ללמוד ולהבין יישר כחו. ואם א"א לו ללמוד ולהבין יקרא בלשונו שהכל יודעים שענינה מלכות שמים וכן לענין תפלה:

ספר שבלי הלקט סדר ראש השנה סימן רפב

ועל מה שאומר בלשון ארמית אין להקשות מהא דאמרינן בסוטה אל ישאל אדם צרכיו בלשון ארמית לפי שאין [מלאכי השרת] נזקקין לו דהתם מוקמינן לה דוקא ביחיד אבל צבור רשאי לישאל בכל לשון לפי שהשכינה עמהם מכל מקום קשה שהרי אומר במטותא מלכון מלאכי מרומא דיבידיכון מפתחא דרחמי ותחנוני וכו' האיך מדברין נגד המלאכים בלשון שאינם מבינים. ונראה לאחי ר' בנימין זצ"ל לפרש שיש במלאכים המבינים בכל לשון כדאמרינן בא גבריאל ולמדו שבעים לשון וכן יש לומר במיטטרון שהוא סופר שהוא מבין כל לשון שהרי יש לו לכתוב זכות כל אומה וחובתה וכן במיכאל שהרי יש לו לדון על כל אומה ואומה וכן יש לומר במלאכים הממונים על שערי התפלה שהן מבינים בכל לשון לשמוע תפלת כל אומה ולשון. או יש לומר יחיד אל ישאל צרכיו בארמית שאין מלאכי השרת המצווין עליו לשומרו נזקקין לו שהרי אינם מבינים אלא לשונן אבל מלאכים המסורין לצבור הן מבינים בכל לשון.

שולחן ערוך אורח חיים הלכות תפילה סימן קא ס"ד

יכול להתפלל (יג) ה בכל לשון (יד) שירצה, (ו) ה { וה"מ ה } בצבור, אבל ו ביחיד לא יתפלל (טו) <ד> אלא ז' בלשון הקודש; (ז) וי"א דה"מ כששואל צרכיו, כגון שהתפלל (טז) על חולה או על שום צער שיש לו בביתו, אבל תפלה (יז) הקבועה לצבור, אפילו יחיד יכול לאומרה בכל לשון; (ח) וי"א (יח) ז ט] דאף יחיד כששואל צרכיו יכול לשאול בכל לשון שירצה, <ה> ו' [חוץ י' מלשון ח' } (יט) ארמי.

משנה ברורה סימן קא ס"ק י"ג

ומצוה מן המובחר הוא דוקא בלשון הקודש ועיין בסימן ס"ב וס"ב ובמשנה ברורה שם מה שכתבנו בשם האחרונים בזה וגם עיין בתשובת ח"ס או"ח סי' פ"ד ופ"ו שהאריך בכמה ראיות דמה שהתירו להתפלל בכל לשון היינו דוקא באקראי אבל לקבוע בקביעה תמידית ולהעמיד ש"ץ ולהשכיח לה"ק לגמרי זה א"א בשום אופן עי"ש ועוד מחמת כמה וכמה טעמים נכוחים האריכו כל גאוני הזמן בספר דברי הברית והסכימו שאיסור גמור הוא לעשות כן ולאפוקי מכתות חדשות שנתפרצו מחוץ למדינה בזה והעתיקו את כל נוסח התפלה ללשון העמים ועבירה גוררת עבירה שדלגו הברכה של קבוץ גלויות וברכת ולירושלים עירך וכשם שרוצים להשכיח זכרון ירושלים כן רוצים להשכיח לשה"ק מישראל פן יגאלו בזכות שלא שינו את לשונם הקב"ה ישמרנו מדיעות אפיקורסות כאלו ועיין בה"ל:

לפני בני נכר, ש"מ בא לשלול אפילו לפני ה' ביון שהוא על ארמח נכר, ואם גם דהוחר קצח לשטח בני ארם, כחחן ובלה, כי חטח עגומי הגלוח ובעח הואח מוחר ומצוח לשטחם, אבל בבית ה' וןדאיי אסור, וסח גם בשבת קודש דהוי שכוח שלא במקום מצוח, כי אין כח בירינו לכרוח מצוח טלבנו אשר לא שערום אבותינו, ורהחפלה היא מצוח ומקובלה לח' מבלעדו כלי שיר, ואיך נחיר איסר דרבנן, חלילה לנו, לא יעשה כן בישראל.

וכסכ' פסחים דף נ"א ע"א, יוצאין בקורדקיסין בשבת ואין יוצאין בקורדקיסין בשבת בבירי, ומעשה ביהודה והלל כניו של ר"ג שיצאו בקורדקיסין בבירי ולענה עליהם כל המדינה ואטרו מימינו לא ראינו כך, ושמשום ונחגום לעבריהם, ולא רצו לומר להם מותרים אחם, ואם כן איך ירירזו בפרהסיא בבית חפלהם מה שאבותינו ואבות אבותינו נהגו בה איסר?

ומה שאינם מפטירין בנביא, הלא הוא משנה ערוכה ר"פ הקורא עומד ומפטיר בנביא, ואין ב"ד יכול לבטל כו' כנ"ל. סוף דבר גם בזה יפלו ברשח עוברים על דברי חז"ל, וכנ"ל.

ועל מה שחפלהם בצבור בלשון שאיני לה'ק, זה א"א בשום אופן. ואם גם משנה ערוכה היא, אלו נאמרים בכל לשון, ובכללם גם החפלה, שארם יוצא י"ח חפלה בכל לשון, מ"מ היינו דוקא יחיד באקראי, אבל להחמיד וסב"ש להעמיד שליח צבור להחפלה בלשון העמים, זהו ודאי איסר גמור, דאם לא כן לא היו אנשי כנסת הגדולה מתקנין החפלה בלשון הקודש צח ונקי, כי הלא ביטיהם היה חציים מדבר אשדוריה, ויוחר היה טוב לחקנה בלשון כשדים, שהיה או טורגל להם. ויעויין היטב ברמב"ם פרק א' מהלכות חפלה הלכה ד'. ובעורא כתיב, ויקראו בספר חורח אלהים מפורש ושום שכל, ואטרו חז"ל פרק ה' דמגילה, זהו החרגום, ש"מ שלא היו העם מבינים או לשון הקודש, והיו צריכין להעמיד להם מחורגטן לחרגם להם ההורה, ואם כן מאי טעמא לא חקנו או החפלה בלשון החרגום אשר היו מבינים או? ומדוע חקנהו בלה"ק דוקא, אשר לא ידעו או להכניה? אע"כ אנשי כנה"ג מתקני החפלה אשר היו בהם נביאים, כאשר כתב גם הרמב"ם, הם ידעו טה"כי החפלה אי אפשר להיזרר בכל לשון שחודטן, ולא בכל אופן חמלא חסרון עבודה ביח המקרש, דאם כן למה לי מקדש ועבודה כלל, אע"כ דאינו משלים החסרון לגמרי, רק הם חקנו מה שהיו יכולים לחקן בחיבות ידעווח וכוונות רצויות, למלאוח החסרון במח דאפשר, והטה נמנו על כל חיבת וחיבה ועל כל אורת ואוח, ואי אפשר להעתיק כוונתם בלשון אחר בשום אופן, אבל אם אנו אומרים רודברים כאשר חקנו אנשי כנה"ג, אע"פ שאין אנו יודעים כוונתם, מ"מ עלחת לנו חפלתנו לרצון, משא"כ כשאנו מרפלים בלשון אחר.

ואי משום שהדיוטות אינם מבינים לשון הקודש, אם כן נוח יותר לחקן שכל אחר ילמוד פי' החפלה ולהחפלה בלה"ק ממה שנחקן להחפלה בלשון אחר, ולפני מלך בשר ודם אין עושין כך, כי המדבר עמו צריך לרבר לשון המלך, ואינו מדרך ארץ שידבר בלשון עם אע"פ שהמלך מבין אוחה. ורטכ"ן ר"פ כי חטא כתב, שלשון הקודש הוא הלשון שהקב"ה מדבר בה עם נביאיו, ע"ש. ודו"ל אטרו בלשון הקודש נברא העולם, כדכתיב, לואח יקרא אשה כי מאיש לוקחה זאת, ונקרא ארם על

על אשר נברא מאדמה, והוה כי היא היתה אם כל חי. ואבן כן הוא לשונו של הקב"ה אשר ברה
גחן לנו חורחו, ולא יחכן לדבר לפניו כלשוננו הטורגל בפניו, כ"א בלשון הסיוח לדברי קדשו, זה
נראה דעת אנשי כנה"ג שחקנו נוסחאות הרפלה וריזכרות בלה"ק, וכל המשנה ידוע על ההחזנה,
וכל המחזיק דברי הנ"ל ופנהני אבותינו, ידוע על העליונה, יעשה רצון קונו, ויכרך מאלהי קדם משנה.
על בן בטה שהכרוחם ככה"ג הקדושה שלכם לאסור להתפלל בסידורי לעו שלהם, כי אם בלשון
הקורש וכנוסחאות ישנות, בסידורים כנרפסים מקדמת דנא, ושל"א לנגן בכלי שיר (אָרְנֶגֶל) בניח
הכנסת הקדושה, בפרט ביום שבת קודש, כתורה עשיתם ותחוקנה ידיכם, יהי כן ה' עינכם,
ואין ספק כי כל הנאונים חכמי הזמן יסכימו עם האיסור ההוא, והם מסכימים ואני מסכים, לאסור
איסור על הנפש כל ישראל, אף המשנה דבר אחר מכל רזאמור לעיל, ואז ינצל מכל רע,
ונזכה לבנין בית ד'קדש.
יום ג' ב' ד'ח' טבת חנוכה תקע"ט.

הכ"ד התחם בכל חוחמי ברכות

מושח הקמין סופר •

(ד)

מ ב ר ת ב

מהרב הגאון הגדול, המפורסם לשבח, מהורר מרדכי בנעט נר"ו,
אב"ד דק"ק ניקעלשבורג והמדינה •

שלום — — וכו'

לכית דין צדק דק"ק המבורג •

דברי קדשכם הגיעני, ועשירתי בטעות כאשר לוטה פה הפסק דין וירתי לרצון אמרי פי
לרשיב נדחים, ולעשות שלום בגבולכם.

על דבר חדשה מקרוב באה, נוסח סדר תפלה, משונה מכל אשר לפנינו, הן ברילוגים
והשמטות, והן בשונים שונים אשר לא כרת •

החלה אקרים הרבר, ידוע ומפורסם לכל כי כל העדה ערת ישראל כולם קדושים, ובחוכם
ה' אחר, ותורה אחת לכולם, ויעטרו כל העם כל היום על משה אמת וחורתו אמת. וואת החורה

אשר (2 2)

ואודת החפלה בלשון הקודש, גם זה נכלל באשר אמרנו למעלה, רחמינו נא וראו ימור
עולם, זכרו שנות דור ודור, נמסר לנו טאבוטינו להחפלה בלשון הקודש, וגם בזה טעמים קצתם
ירועים לנו וקצתם נסתרים טמנו, וכמו שנאמר בזה מצאנו לחכמינו ז"ל באחד שאמר נכור עוון אמיך
חוק, ואמר ר' פלוני סיימתינהו לשבחה דמריך, מוכח מזה דכל אחד מהלשונות הללו מורה טובח
אחר, דאם לא כן היה שמות מהאומר כן. ותימה על המטיב סיימתינהו כו' כיון ששבת אחד הוא,
לא ווראי שהם שבחים נפרדים, וכן באמת מצינו הרבה שמות נרדפים בלשון הקודש שאף שכתחלת
המחשבה הן אחדים, אולם אחר העיון המיב נפרדים כל א' וא' לענין אחר, (ובעזרת' גם אנכי
פרשתי הרבה מהם, וזוטה בכתובים אצלי.) וכיון שגתגנה האומר בלשונות אחרים בווראי שתלילה
לנו לשונות ממה שאמר משה וחקנוהו אנשי כנסת הגדולה, ולכן בשאר לשונות כיון שאין ידוע לנו
בנידור כשנעתיק מלח הגבור בדרך משל, אם הטלה הטועתקת החיא, היא הכוונה האמיתית למלת
הגבור, או להאמיך או להעניו, הרי משנים בזה ממה שאמר משה וחקנוהו אנשי כנסת הגדולה,
אך כדורת הראשונים היה בקיאים במיב לשון הקודש, ויודעין לפרש כל דבר על מחנונתו. אולם
מעט אשר כבדה עול הפרנסה ונשכח מאתנו צחות לשון הקודש, גדר גדרו
אבותינו בעדינו שלא להחפלה רק בלשון הקודש.

ועוד מחמת שיש הרבה שמות משוחפים כמעט כל חיבת וחיבה יש הרבה פנים, כמבואר
בקאנקארדנאציוס. (ולפעמים יוכל המפרש לפרש לרצונו בפ"י העוקר עיקר האמונה.) ומטעם זה
ראו אבותינו שאם ניחן רשות להחפלה בלשון אחר יוכל להצטיית טנה אמונת זרות ח"ו, ועקירת
פירושי המצות שיפורשו בפנים אחרים.

ועוד מורה בהיות ל"טוד לשון הקודש מצוה, כמ"ש הרמב"ם בפרקי אבות במשנה הוי זהיר
כו', ואם יחפלה בלשונות אחרים יושבח לשון הקודש טכל וכל. ומלבד כל אלה בווראי היה להם
טעמים הרבה שנסתרים טעינינו, ויהיה איך שיהיה, קבלח אבות הוא ואין כח לשונות, ושלאו נא
ככל קצוי ארץ אשכנז ופולין חוגרטה, אם לא כולם יעידון ויגידון שכך נמסר לנו מדורות הקדומים
להחפלה בלשון הקודש.

טבל האמור בזה מבואר :

שאיסר גמור הוא לשיר בעוגב בבית הכנסת הן בחול והן בשבת

על ידי נכרי .

וגם אכור לשנות שום נוסחא מכל התפלות הקדושות שרתקנו לנו

אבותינו נוחי נפש זכרונם לברכה .

וגם אכור להחפלה בשום לשון רק בלשון הקודש דווקא .

ומעחה

(11)

משנה ברורה סימן קא ס"ק י"ט

ארמי - ובצבור מותר אף לשון ארמי. ובה אתי שפיר מה דאומרים יקום פורקן ובריד שמייה בצבור וכדומה [פמ"ג].
ולפ"ז אם מתפלל בביתו אין יכול לאמר שום יקום פורקן. וכן מוכח באור זרוע הגדול בהלכות שבת סי' נ':

שו"ת הר צבי אורח חיים א סימן סד

וע"ד ההערה על נוסח תפלת בריך שמיה שאנו אומרים בלשון ארמי, ובשבת (דף יב) אמרו שלא ישאל אדם בלשון ארמי. הנה כבר הערתי על כך גם על נוסח הקדיש שתקנוהו בלשון ארמי והתוס' בברכות (דף ג ד"ה ועונין) כתבו שאומרים העולם קדיש בלשון ארמי לפי שתפלה נאה ושבח גדול הוא על כן נתקן בלשון תרגום שלא יבינו המלאכים ויהיו מתקנאים בנו, א"כ אדרבה להכי אמרו תפלה זו של קדיש כדי שלא יבינו המלאכים, ובשבת אמרו שלא ישאל אדם בלשון ארמי מה"ט שאין המלאכים מבינים אותו. אבל זה לא קשה לפי המסקנא דיש חילוק בין יחיד לרבים דברבים אין צריכים למלאכים שהתפלה מתקבלת בלי המלאכים, ולכן קדיש שאינו נאמר אלא בצבור דוקא דכל דבר שבקדושה אינו אלא בעשרה, אין צריכין למלאכים ולכן אמרוהו בלשון תרגום כדי שהמלאכים לא יבינו, אבל מיקום פורקן קשה דלמה תקנוהו בלשון ארמית. ובשלמא יקום פורקן השני שאין אומרין אותו ביחיד ניהא דבצבור מותר לשאול גם בלשון ארמי (כ"ה שיטת הרי"ף ראה שו"ע או"ח סימן קא סעיף ד), וביחיד אה"נ דאין אומרים אותו, אבל יקום פורקן הראשון דאומרים אותו אפילו ביחיד כיצד שואל צרכיו בלשון ארמי.

ולכאורה יתכן לומר דצרכיו אמרו שלא ישאל בלשון ארמי, אבל צרכי שמים שמבקשין זרעא חייא וקיימא זרעא דלא יפסוק ודלא יבטול מפתגמי אורייתא, דזה אינו צרכיו דידיה אלא חפצי שמים, שפיר מבקש גם בלשון ארמי. אבל באמת הא איכא ביקום פורקן גם צרכיו דהוא מבקש חייא אריכי ומזוני רויחי ובריות גופא ונהורא מעליא. וכן היה קשה לי על הזמירות שאומרים בליל שבת בשיר של רבון עלם ועלמיא, דלמה נתייחד בלשון ארמי נגד דברי חז"ל אל ישאל אדם צרכיו בלשון ארמי, ואולי משום דברובו אינו אלא שבחו של מקום ואינו מזכיר צרכי עצמו אלא בשני חרוזים האחרונים: פרוק ית ענך מפום אריותא ואפק ית עמך מגו גלותא ובחרוז האחרון למקדשך טוב /תוב/ ולקדש קודשין וכו', ואולי גם זה אינו נחשב צרכיו כשהוא מתפלל על בנין בית המקדש ועל גאולת ישראל, אבל על יקום פורקן קשה.